

Stanovisko k implementaci doporučení Evropské komise proti rasismu a intoleranci

Dopisem ze dne 26. června 2017 mě oslovila Evropská komise proti rasismu a intoleranci (dále také jako „ECRI“) a požádala mě o stanovisko k implementaci sedmnácti doporučení pro Českou republiku, která jsou uvedena ve zprávě z října roku 2015.¹

Podle § 21b písm. d) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, ochránce přispívá k prosazování práva na rovné zacházení se všemi osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, národnost, pohlaví, sexuální orientaci, věk, zdravotní postižení, náboženské vyznání, víru nebo světový názor a za tím účelem zajišťuje výměnu dostupných informací s příslušnými evropskými subjekty. Předkládané stanovisko je naplněním uvedeného zákonného úkolu.

Stanovisko vychází z právního a skutkového stavu, který mi byl znám ke dni 25. srpna 2017. Základem stanoviska jsou poznatky získané z obdržených podnětů, provedených výzkumů a spolupráce s dalšími relevantními subjekty (neziskovými organizacemi, odborníky na antidiskriminační právo či správními úřady).

Doporučení č. 1 – Ratifikace Protokolu č. 12 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

Vláda neučinila žádné kroky vedoucí k ratifikaci protokolu č. 12 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

V průběhu uplynulého období jsem o této otázce komunikovala s ministrem zahraničních věcí a oběma ministry pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu.

Pouze bývalý ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu Mgr. Jiří Dienstbier byl ratifikaci nakloněn (kladné stanovisko z dubna 2016), jeho nástupce ve funkci JUDr. Jan Chvojka má k možné ratifikaci zdrženlivé stanovisko (stanovisko z dubna 2017). Podobně zdrženlivě vyznívá i stanovisko ministra zahraničních věcí (stanovisko z března 2016).²

Základní argumenty ministrů proti možné ratifikaci Protokolu č. 12 shrnuji následovně:

- (1) neurčitá povaha a rozsah závazku, které mají smluvní strany Protokolu převzít,
- (2) nedostatečná judikatura ESLP, která by závazek vyjasnila, a tím i obtížná předvídatelnost dopadu rozhodování ESLP,
- (3) malý počet států (9), které k ratifikaci přistoupily,
- (4) nejasnost stran možného zvýšení úrovně ochrany lidských práv v České republice.

1 Zpráva je v českém jazyce dostupná zde: https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Czech_Republic/CZE-CbC-V-2015-035-CZE.pdf, v anglickém znění dostupná zde: https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Czech_Republic/CZE-CbC-V-2015-035-ENG.pdf.

2 Komunikace je založena ve spisu sp. zn. 76/2014/DIS/PPO.

V současné době komunikuji o možnosti ratifikace s ministrem spravedlnosti a vládním zmocněncem pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva. Jejich posouzení je pro tuto věc klíčové.

Vlastní stanovisko k možné ratifikaci Protokolu č. 12 vydám do konce roku 2017.

Doporučení č. 2 – Novela trestního zákoníku

Pokud je mi známo, od roku 2015, kdy ECRI vydala svá doporučení, bylo schváleno několik novel trestního zákoníku,³ žádná z nich však nepřinesla změny, pokud jde o problematiku nenávistné trestné činnosti. Zároveň nemám ani informace o tom, že by se nějaké úpravy v tomto smyslu chystaly v blízké budoucnosti.

Koncepce postihu násilí z nenávisti v trestněprávní rovině nadále spočívá na třech pilířích: nenávistná pohnutka je obsažena přímo v základní skutkové podstatě trestných činů;⁴ nenávistná pohnutka je u vybraných trestných činů⁵ považována za zvláštní přitěžující okolnost, při jejímž prokázání se automaticky zvyšuje trestní sazba; nenávistná pohnutka vystupuje jako obecná přitěžující okolnost,⁶ která se uplatní, pokud skutková podstata konkrétního trestného činu neobsahuje přitěžující okolnost zvláštní – soud ukládá trest v rozsahu základní trestní sazby, přihlíží přitom však právě k přitěžujícím okolnostem.

K novelizaci trestního zákoníku se vyjadřuji také v bodě č. 17 tohoto stanoviska.

Doporučení č. 3 – Novela antidiskriminačního zákona

Vláda se ve svém programovém prohlášení zavázala posílit ochranu obětí diskriminace (viz bod 3.12).⁷ Přesto ve sledovaném období nepředložila novelu antidiskriminačního zákona v rozsahu, který doporučila ECRI.⁸ Žádná z doporučení ECRI proto nebyla dosud realizována.

Vláda měla možnost upravit institut sdíleného důkazního břemene při přípravě novely antidiskriminačního zákona v souvislosti s transpozicí směrnice o migrujících pracovnících.⁹ Vládě byly předloženy dvě varianty novely (jedna s úpravou důkazního břemene, druhá bez ní) v prosinci 2015. Vláda se rozhodla schválit novelu antidiskriminačního zákona, která neobsahovala změnu institutu důkazního břemene.

3 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

4 Trestné činy násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod ve smyslu § 352, 355 a 356 trestního zákoníku.

5 Například vraždy dle § 140 či ublížení na zdraví dle § 146 trestního zákoníku.

6 Ustanovení § 42 písm. b) trestního zákoníku.

7 Anglické znění programového prohlášení vlády ze dne 14. 2. 2014 je dostupné zde: <https://www.vlada.cz/en/media-centrum/dulezite-dokumenty/policy-statement-of-the-government-of-the-czech-republic-116171/>.

8 Viz odstavce 12 – 16 zprávy ECRI.

9 Novela je od prosince 2015 projednávána v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR jako sněmovní tisk 688.

Změnu právní úpravy považuji i nadále za důležitou. Upozornila jsem na to ve výzkumné zprávě „Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti“ (červenec 2015)¹⁰ a poslance a poslankyně ve výroční zprávě za rok 2015 a 2016.¹¹

Doporučení č. 4 – Rozšíření pravomocí veřejného ochránce práv

Vláda zpracovala v roce 2014 novelu zákona o veřejném ochránci práv, která obsahovala dvě nová oprávnění:

- oprávnění navrhnout Ústavnímu soudu zrušení zákona nebo jeho jednotlivého ustanovení pro rozpor s ústavním pořádkem,
- oprávnění podat veřejnou žalobu v oblasti diskriminace, jíž by se mohl domáhat ukončení diskriminace a nápravy závadného stavu (nikoliv zadostiučinění v penězích), a to pouze pokud by se porušení práva na rovné zacházení nebo diskriminace mohly dotknout většího nebo neurčitého počtu osob anebo pokud by jimi mohl být vážně ohrožen veřejný zájem.

Novela byla předložena Poslanecké sněmovně v lednu 2015 (tisk 379). Vláda však nenalezla pro přijetí zákona dostatečnou podporu, a to ani mezi koaličními poslanci. Někteří poslanci předkládali pozměňovací návrhy, které šly proti původnímu smyslu novely, případně ohrožovaly nezávislost ochránce jako instituce.¹² Vláda se proto po dvou letech neúspěšného projednávání zákona usnesla, že svůj návrh vezme zpět. Projednávání novely bylo ukončeno v únoru 2017.

Ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu JUDr. Jan Chvojka následně předložil vlastní návrh novely zákona o veřejném ochránci práv. Tato novela byla schválena a vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 198/2017. Novela přináší s účinností od 1. ledna 2018 ochránci novou působnost: monitorování práv osob se zdravotním postižením ve smyslu čl. 33 odst. 2 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. S novou působností budou Kanceláři veřejného ochránce práv přiděleny finanční prostředky ze státního rozpočtu na platy 10 nových zaměstnanců.

Jsem přesvědčena, že účinnému boji proti diskriminaci (nejen na základě rasy či etnicity) by přijetí institutu veřejné žaloby (actio popularis) velice pomohlo. Ochránce není se stávajícími kompetencemi natolik účinný, jak předpokládá Doporučení (GPR) č. 2 a 7.

10 Výzkumná zpráva je dostupná zde: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/diskriminace_EN_fin.pdf.

11 Výroční zprávy jsou dostupné zde: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu/Reports/2015_annual_report.pdf a zde: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu/Reports/2017/Annual_report_on_activities_in_2016.pdf

12 Viz návrh poslankyně Radky Maxové (hnutí ANO, které je jednou z koaličních stran), který by zakotvil právo Poslanecké sněmovny odvolat ochránce, „pokud by se dopustil závažného pochybení“.

Doporučení č. 5 – Sběr dat o trestných činech z nenávisti

Dle mých informací nadále existují statistická data o nenávistné trestné činnosti v rámci policie, státního zastupitelství i Ministerstva spravedlnosti. Nedošlo k propojení systému sběru dat do jednoho uceleného mechanismu¹³ tak, jak ECRI požadovala.

Nadále Ministerstvo vnitra vydává zprávy o extremismu (čtvrtletní i výroční) a zveřejňuje je na svých webových stránkách. Nutno ale zmínit, že ve vztahu k těmto zprávám se objevuje také kritika.¹⁴

Ráda bych rovněž upozornila na skutečnost, že informace o nenávistných incidentech systematicky shromažďuje a zpřístupňuje prostřednictvím zpráv o násilí z nenávisti¹⁵ nevládní nezisková organizace In IUSTITIA, která se dlouhodobě zaměřuje na pomoc obětem nenávistné trestné činnosti. Informace čerpá ze své terénní práce, médií, online dotazníku, který zveřejňuje na svých webových stránkách, ze své telefonní linky, skrze spolupráci s jinými neziskovými organizacemi, s orgány činnými v trestním řízení.

Doporučení č. 6 – Zamezení používání termínu „nepřizpůsobiví“

Jsem si vědoma toho, že výraz nepřizpůsobiví se v pejorativním smyslu bohužel vyskytuje ve veřejném prostoru, zvláště pak ve vztahu k romské menšině.

Nemám informace, že by státní orgány podnikly nějaká konkrétní opatření k tomu, aby se používání tohoto výrazu při oficiálních příležitostech zamezilo.

Doporučení č. 7 – Opatření přijatá RRTV v souvislosti s podněcováním k nenávisti

Poukazuji na monitoringy Rady pro rozhlasové a televizní vysílání (dále „RRTV“) migrační krize a analýzy vysílání zaměřené na migrační tematiku, které RRTV provedla mezi vybranými provozovateli rozhlasového a televizního vysílání v roce 2016.¹⁶

Co se týče stížností, v rámci jejichž řešení se RRTV nějakým způsobem zabývala podněcováním k nenávisti či s tím souvisejícími aspekty, z posledních dvou let si dovoluji poukázat na případ, kdy RRTV požádala o vysvětlení jednoho provozovatele v souvislosti s problematou reportáží „Irácké rodině se nelíbí byty“.¹⁷ S vysvětlením se RRTV spokojila a nepřistoupila k žádným dalším krokům.

13 K tomu také Ministerstvo vnitra. Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality. *Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2016*. Praha, 2017, str. 15 a násl.

14 Například Organizace pro pomoc uprchlíkům, z. s., ve své Národní zprávě o monitoringu trestných činů z nenávisti z října 2016 uvádí, že „Zdroje informací o trestné činnosti z nenávisti v České republice jsou značně omezené. Zprávy vydávané Ministerstvem vnitra ČR se zaměřují na trestné činy z nenávisti páchané členy extrémistických hnutí a tímto zcela ignorují trestnou činnost osob, které se sice obdobných činů rovněž dopouštějí, avšak se nehlásí k žádné sledované extrémistické skupině. Důsledkem tohoto bezdůvodného zúžení problému na extremismus namísto komplexního sledování trestné činnosti z nenávisti je neexistence oficiálních údajů o počtu, charakteru, motivech a obětech trestných činů z nenávisti v České republice.“ (dostupné z: <https://www.opu.cz/cs/2016/11/narodni-zprava-o-monitoringu-trestnych-cinu-z-nenavisti/>).

15 Dostupné z: <http://www.in-ius.cz/ke-stazeni/zprava-o-nasili-z-nenavisti/>.

16 Dostupné z: <http://www.rrtv.cz/cz/static/prehledy/analzy-vysilani/index.htm>.

17 Reportáž se zmiňovala o irácké rodině, která přesídlila do České republiky, a mimo jiné v rámci reportáže zaznělo vyjádření jednoho z členů rodiny, kdy měl tento přirovnat nabízené městské byty k přemalovanému kravínu.

Nejsou mi známy žádné případy, kdy by RRTV některému provozovateli v souvislosti s problematikou nenávistných projevů uložila v rámci správního řízení sankci v podobě pokuty.

V poslední době se objevil případ reportáže „Oblečené muslimky se koupou v bazénu“, odvysílané stejným provozovatelem jako v případě výše zmíněné reportáže. RRTV se rozhodla zahájit s provozovatelem řízení o přestupku z moci úřední pro možné porušení zásad objektivitu a vyváženosti.¹⁸ Předseda RRTV se v té souvislosti vyjádřil ve smyslu, že daná reportáž byla na hraně podněcování k nenávisti.^{19,20}

Doporučení č. 8 – Zaměření Kampaně proti rasismu a násilí z nenávisti

Kampaň proti rasismu a násilí z nenávisti (dále „Kampaň“), realizovaná Agenturou pro sociální začleňování Úřadu vlády ČR, měla dle původního plánu proběhnout mezi lety 2014 až 2016. Nakonec byla prodloužena až do dubna 2017. Současný ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu se v souvislosti s ukončením Kampaně vyjádřil v tom smyslu, že následovat bude několikaměsíční období jejího vyhodnocení a práce na zadání nového projektu.²¹

Jako hlavní součásti Kampaně Agentura zmiňovala vzdělávací aktivity pro školy a policii, šíření dobré praxe v sociálně vyloučených lokalitách (školení v oblasti komunikace témat týkajících se sociálního začleňování pro starosty a další představitele měst a obcí, místní organizace a sdružení) a celostátní mediální kampaň proti násilí z nenávisti (tzv. HateFree Culture).

Bezpochyby nejvýraznější složkou se stala právě mediální kampaň HateFree Culture, která byla realizována prostřednictvím webových stránek,²² vznikla také facebooková skupina

Provozovatel posléze čelil kritice kvůli manipulativnímu překladu, přidávání hodnotících komentářů, prezentování názorů jako faktů.

18 Ustanovení § 31 odst. 3 zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

19 Reportáž informovala o muslimkách koupajících se v jednom z aquaparků poblíž Prahy. Zpronevěřit se povinnosti informovat objektivně a vyváženě se měla dle RRTV tým, že podsouvala divákům již konkrétní předdefinovaný názor na danou událost, a sice že dané ženy se v aquaparku koupaly v běžném oblečení, nikoli v tzv. burkinách. V kontextu s dalšími sděleními je konstruována potenciální hygienická nebezpečnost koupajících se zahalených žen, divákům jsou takové ženy prezentovány jako něco potenciálně problematického, něco, čeho je třeba se obávat.

20 Blíže k tomu: http://www.lidovky.cz/prima-dostane-za-reportaz-o-burkinach-pokutu-fn5-/zpravy-domov.aspx?c=A170810_110744_ln_domov_rsa.

21 Blíže například: http://zpravy.idnes.cz/chvojka-potvrdil-konec-hatefree-culture-fd7-/domaci.aspx?c=A170207_165525_domaci_jol.

22 Dostupné z: <https://www.hatefree.cz/>; na stránkách začal fungovat např. tzv. hejtomat k vyvracení nejčastějších hoaxů (poplašných zpráv) s pomocí vyjádření odborníků v dané oblasti, jsou zde zveřejňovány reálné příběhy příslušníků menšin, rozhovory, nejrůznější analýzy.

s jakousi formou moderované diskuse u sdílených příspěvků či tzv. HateFree zóny.²³ Nutno dodat, že Kampani se nevyhnuly ani nejrůznější formy útoků ze strany veřejnosti.²⁴

Nedomnívám se (z informací na webových stránkách Agentury, z příspěvků na stránkách mediální kampaně či facebookové skupiny), že by se Kampaň zaměřovala na některou zranitelnou skupinu (ať už Romy, či jinou) primárně. Byla by to spíše otázka na samotnou Agenturu jako realizátora, ale dle mého mínění může být důvodem širšího zaměření zejména skutečnost, že v posledních letech (oproti dřívějšímu) zesílila marginalizace některých dalších skupin (zejména migrantů, cizinců či ochránců lidských práv).

Doporučení č. 9 – Povinný rok předškolního vzdělávání

Od 1. září 2017 startuje povinný rok předškolního vzdělávání. Zavedla jej novela školského zákona č. 178/2016 Sb. Jedná se o velký pokrok v realizaci práva na vzdělání dětí, zejména z romské menšiny.

Na hodnocení dopadu uvedené dílčí změny na romskou komunitu je příliš brzy. Z terénu se dozvídám zprávy, že romští rodiče o povinném vzdělávání v mateřské škole nemají dostatečné informace. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy podcenilo osvětu mezi zranitelnými skupinami obyvatel. Mezi romská a proromská sdružení a vládní Agenturu pro sociální začleňování jsem proto distribuovala vlastní informační leták v českém a romském jazyce.²⁵ V médiích se dokonce objevila reportáž,²⁶ v níž vedení školy zdůrazňovalo romským matkám u zápisu možnost individuálního vzdělávání.²⁷ Doporučila jsem České školní inspekci, aby se zaměřila na monitorování plnění povinného předškolního vzdělávání hned ve školním roce 2017/2018. Ta mé doporučení akceptovala a zapracovala do Plánu inspekční činnosti.

Doporučení č. 10 – Strategie romské integrace

Vláda schválila Strategii romské integrace na roky 2015 – 2020 (dále jen „strategie“), která zohledňuje doporučení ECRI, tj. zaměřuje se na odstranění diskriminace ve školství, zaměstnání, zdravotnictví a bydlení. Kancelář Rady vlády pro záležitosti romské menšiny působila jako koordinátor tvorby strategie, přičemž Radu vlády pro záležitosti romské menšiny tvoří do značné míry zástupci Romů. Lze proto říci, že se Romové na tvorbě strategie podíleli. Vláda v říjnu 2016 schválila také Metodiku pro sledování a vyhodnocování Strategie romské integrace do roku 2020 jako krok k reálnému naplnění strategie.

23 Nejrůznější místa (kavárny, kluby, divadla) tvořící jakousi síť bez násilí a nenávisti, deklarující svůj negativní postoj vůči těmto fenoménům.

24 Můžeme zmínit například řadu vulgárních, nenávistných komentářů pod facebookovými příspěvky či útoky na několik tzv. HateFree zón z dubna 2016, kdy pachatelé tato místa posprejovali různými výhrůžnými nápisy a nacistickými symboly.

25 Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/diskriminace/aktuality-z-diskriminace/aktuality-z-diskriminace-2017/naden-tumen-andre-skola-te-odmarel-nenechte-se-ve-skole-odbyt/>.

26 Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2095520-povinny-rok-skolky-je-dulezity-hlavne-pro-deti-z-ghett-jejich-rodicum-se-dojizdet>.

27 Podle ustanovení § 34b školského zákona.

Doporučení č. 11 – Přesun integračních azylových středisek do míst, kde mají osoby požívající mezinárodní ochranu více příležitostí se integrovat

K přesunu integračních azylových středisek nedošlo. Stav je stejný jako v roce 2015, kdy ECRI vydala své doporučení.

Doporučení č. 12 – Snižování počtu romských žáků pomocí moderních diagnostických metod

Výbor ministrů Rady Evropy jsem v letech 2014²⁸ a 2015²⁹ upozornila, že z integračních opatření ve vzdělání, která byla zavedena v letech 2011 – 2013, těžily zejména děti neromské. Uvítala jsem proto novelu školského zákona z roku 2015 a zakotvení povinného roku předškolního vzdělávání v roce 2016.

Byť je jakékoliv hodnocení dopadů předčasné (viz doporučení č. 9), z terénu jsem obdržela zprávy, že je obtížné zajistit podpůrná opatření v praxi (nedostatek asistentů pedagoga). Dlouhodobě kritizují personální propojení školských poradenských zařízení a speciálních škol (střet zájmů). Upozorňuji, že obce nepracují dostatečně s rodičovskou veřejností, a proto dochází ke vzniku romských škol (fenomén white flight). Vyzývám Českou školní inspekci, aby sankcionovala prostorovou segregaci ve školství. Doporučuji školám, aby u zápisů do prvních tříd základních škol upustily od nepřiměřeného testování všech dětí bez rozdílu.

Pokud jde o užívání diagnostických nástrojů ve školské poradenské praxi, jde o otázku vysoce odbornou, kterou nemohu přímo komentovat.

Tomuto tématu jsem se podrobněji věnovala ve Výroční zprávě o ochraně před diskriminací 2015 (str. 35)³⁰ a také v letošní Výroční zprávě (str. 26 – 28).³¹

Doporučení č. 13 – Zákon o sociálním bydlení

Až v březnu 2017 vláda schválila návrh zákona o sociálním bydlení. Nyní se návrh zákona nachází v Poslanecké sněmovně v prvním čtení. Vzhledem k tomu, že projednávání návrhu již bylo dvakrát přerušeno, je jasné, že se jeho přijetí nestihne do parlamentních voleb, které proběhnou v říjnu 2017. Přestože se vláda ve svém programovém prohlášení k přípravě zákona o sociálním bydlení zavázala, návrh zákona budí kontroverze napříč politickým spektrem. Nelze proto předpokládat, že by prošel dolní i horní komorou parlamentu hladce v krátkém čase.

Veřejný ochránce práv dlouhodobě prosazuje přijetí kvalitního zákona o sociálním bydlení. Uvedený návrh zákona obecně vítám, neboť souhlasím s myšlenkou, aby stát čelil byznysu s chudobou (kdy osoby v nepříznivé finanční situaci jsou nuceny obývat nevhodné prostory

28 Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/58-2015-VOP-PPO-D-Opinion_EN.pdf.

29 Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/16-2015-DIS-PPO-D-Opinion_EN.pdf.

30 Dostupné z: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyrocní_zpravy/2015-DIS-annual-report.pdf.

31 Dostupné z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyrocní_zpravy/2016-DIS-annual-report.pdf.

ve špatném stavu s neodpovídající cenou za ubytování) a vzniku segregovaných lokalit prostřednictvím nabídky dostupného a důstojného bydlení. Navrhovaná právní úprava však kromě sociálního bydlení představuje odnětí podpory při zajištění a udržení bydlení nižším středním vrstvám, a to bez náhrady, v důsledku čehož se tyto osoby mohou propadnout do systému hmotné nouze. Odnětí podpory nižším středním vrstvám může znesnadnit proces přijímání zákona o sociálním bydlení.

Nesouhlasím s navrhovanou úpravou, podle níž sociální bydlení nebo příspěvek na bydlení získají jenom ty osoby, které nemají žádný movitý majetek či které veškerý movitý majetek prodají za účelem zvýšení příjmu (například prodají i starší osobní automobil nebo využijí finanční rezervu na pohřeb apod.). Nadto po prodeji věcí budou muset čekat šest měsíců, aby mohly mít nárok na sociální bydlení, neboť nepříznivá majetková situace má trvat šest měsíců. Mám za to, že pokud je test sociálních a majetkových poměrů nezbytný, měl by být nastaven mírněji než u hmotné nouze.

K uvedenému návrhu zákona jsem z uvedených důvodů uplatnila řadu zásadních připomínek.

ECRI naléhala na státní orgány, aby před přípravou zákona o sociálním bydlení uskutečnily široké konzultace, a to i s romskou komunitou. Od roku 2015, kdy ECRI formulovala toto doporučení, již nefungovaly pracovní skupiny (kde byly zastoupeny například i nevládní organizace zaměřující se na pomoc Romům), ale přípravě Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025 se věnovala užší skupina pracovníků Ministerstva práce a sociálních věcí. Koncepce předcházela návrhu zákona o sociálním bydlení. Není mi známo, že by od vydání doporučení ECRI Ministerstvo práce a sociálních věcí široce konzultovalo připravovanou koncepci a poté návrh zákona (mimo připomínkové řízení), debaty v pracovních skupinách probíhaly zejména v roce 2014.

Doporučení č. 14 – Skoncování s praxí podporující nadměrné nájemné za podstandardní bydlení v ubytovnách a noclehárnách

Cestou k eliminaci nevyhovujících ubytoven by bylo zavedení účinného systému sociálního bydlení, to je však v České republice zatím hudbou budoucnosti (viz přechodný bod).

Zákonodárce bojuje s nadměrným nájemným (resp. „ubytovným“) na nevyhovujících ubytovnách a noclehárnách zejména zpřísněním podmínek pobírání doplatku na bydlení pro jeho příjemce (osoby žijící zejména na ubytovnách).

Od ledna 2015 do konce května 2017 platilo, že osoba žijící na ubytovně mohla dávku na bydlení dostat jen se souhlasem obce. Obce, které se chtěly zbavit problémové ubytovny na svém území, měly možnost donutit své občany zde žijící k vystěhování, aniž by byly nuceny jejich nepříznivou bytovou situací systémově řešit. Proti této změně právní úpravy se ohradila část veřejnosti a řada nevládních organizací. Já jsem rovněž vyjádřila své zásadní připomínky. Ministerstvo vnitra nakonec vydalo metodický pokyn, podle něhož měl souhlas obce pouze doporučující povahu, tj. orgán pomoci v hmotné nouzi se jím nemusel řídit. Od letošního června došlo k legislativní změně (zrušení podmínky souhlasu obce), přesto

jako podmínka přiznání dávky na bydlení pro osoby žijící na ubytovnách zůstalo doporučení obce, na jejímž katastrálním území se ubytovací zařízení nachází.³²

Dalším zpřísněním podmínek doplatku na bydlení je skutečnost, že již nepokrývá 100 % normativních nákladů na bydlení,³³ jako tomu bylo dříve, ale pouze 80 % normativních nákladů na bydlení.³⁴ Snížila se tedy jeho maximální výše.

Od června tohoto roku navíc může na žádost obce vydat pověřený obecní úřad opatření obecné povahy, kterým vyhlásí tzv. oblast se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů.³⁵ Lidem stěhujícím se do této oblasti nebude orgán pomoci v hmotné nouzi vyplácet doplatek na bydlení, přestože to pro ně může mít devastující účinky. Některé obce již deklarovaly, že vyčlenění ulice, jejichž nově příchozím obyvatelům orgán pomoci v hmotné nouzi nebude vyplácet doplatek na bydlení.

Domnívám se, že spíše než zpřísněním podmínek pro nejchudší by se měl stát vydat cestou systémového řešení absence sociálního bydlení. Města, která si dobrovolně vytvořila své systémy sociálního bydlení, hlásí úspěchy. Příkladem lze uvést pilotní projekt města Brna Rapid Re-Housing. Naneštěstí většina obcí v České republice nemá zájem nedostatek sociálních bytů na svém území aktivně řešit, proto je potřeba jejich povinnosti v této oblasti definovat zákonem.

Doporučení č. 15 – Spory mezi ochráncem a jeho zástupcem (změna zákona)

Vláda ve sledovaném období nepředložila novelu zákona o veřejném ochránci práv, která by zakotvila jiný způsob volby mezi ochráncem a jeho zástupcem. Domnívám se, že právě jiný způsob volby by zajistil, aby mezi ochráncem a jeho zástupcem nedocházelo k věcným sporům, jako je tomu nyní.

Doporučení č. 16 – Přemístění vepřína mimo pamětní místo holocaustu Romů v Letech

O odkupu vepřína na pamětním místě v Letech u Písku diskutovalo již několik vlád. Současný premiér řekl, že jeho kabinet by chtěl „jednání dotáhnout do konce“. Poslední zprávou z jednání o odkupu se společností AGPI, která vepřín vlastní, je, že se obě strany dohodly na ceně vepřína a stát ho odkoupí. Podle informací zpravodajského serveru ROMEA.cz by mělo dojít k uzavření kupní smlouvy v září tohoto roku.³⁶

Pevně doufám, že odkup vepřína dospěje do svého úspěšného konce. V místě, kde během druhé světové války zemřely stovky Romů, z nichž většinu tvořily děti, je třeba po dlouhých letech konečně důstojným způsobem uctít památku obětí.

32 Ustanovení § 33 odst. 6 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

33 Normativní náklady na bydlení stanovilo nařízení vlády č. 449/2016 Sb., kterým se pro účely příspěvku na bydlení ze státní sociální podpory pro rok 2017 stanoví výše nákladů srovnatelných s nájemným, částek, které se započítávají za pevná paliva, a částek normativních nákladů na bydlení.

34 O začátku roku 2015 do konce května roku 2017 to bylo 90 % normativních nákladů na bydlení.

35 Ustanovení § 33d zákona o pomoci v hmotné nouzi.

36 V anglickém jazyce dostupné z: <http://www.romea.cz/en/news/czech/czech-company-accepts-state-offer-to-buy-pig-farm-on-roma-genocide-site>.

Doporučení č. 17 – Důvody sexuální orientace a pohlavní identita v trestním zákoníku

Ministerstvo spravedlnosti iniciovalo v loňském roce novelu trestního zákoníku (sněmovní tisk č. 886), v rámci níž mělo dojít ke změně, i pokud jde o ochranu sexuálních menšin. Nově mělo být, mimo jiné, trestné hanobení³⁷ a podněcování k nenávisti³⁸ z důvodu sexuální orientace či pohlavní identity. Vedle podněcování k nenávisti se trestným mělo stát také podněcování k násilí vůči jednotlivcům či skupinám, mimo jiné, právě pro jejich orientaci či pohlavní identitu. Nakonec byl v připomínkovém řízení návrh těchto změn z novely vypuštěn. Bližší důvody neznám.

Brno 29. srpna 2017

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(stanovisko je opatřeno elektronickým podpisem)

37 Dle § 355 trestního zákoníku.

38 Dle § 356 trestního zákoníku.